โครงสร้างทางบุคลิกภาพและพฤติกรรมการสื่อสาร (ติดต่อ) โดยมองเทียบจากของชาวญี่ปุ่น และชาวอเมริกัน*

เทรซซี่ย์ คุนิโร
แผนกภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยโตเกียว
ปรียา วงษ์ขมทอง แปล

*บทความนี้คัดมาจาก
Walburga Von Raffler-Engel (ed.), Aspects of Non-verbel Communication, Swets and Zeithinger B.V. Lisse, 1980

จะมากกว่า และแสดงความรู้สึกมากกว่า ส่วนชาวญี่ปุ่นมักมีชื่อไม่ค่อยดีด้านเป็น *"โปกเกอร์"* ในสังคมของชาวญี่ปุ่น การแสดงอารมณ์ออกมาอย่างไม่มีการสำรวม ถือว่าเป็นสัญญลักษณ์ของคนที่ยังไม่เป็นผู้ใหญ่เต็มตัวในรายการโชว์ทางทีวีรายการ *"ล่าสมบัติ"* หรือ *"เทรเชอร์ฮั้น"* ที่ผู้เขียนบังเอิญดู แม่บ้านผู้โชคดีคนหนึ่งที่ได้รับเลือกให้ปรากฏตัวบนเวทีแสดงความตื่นเต้นอย่างโจ่งแจ้ง ทั้งร้อง ทั้งเต้นขึ้นเต้นลง และทำท่าทางเหมือนคนไร้สติ ฉากดังกล่าวจะไม่มีปรากฏในญี่ปุ่นเลย ในรายการโชว์ที่คล้ายกับรายการดังกล่าวนี้ในญี่ปุ่น อย่างมากที่สุดที่ผู้ชนะเลิศจะแสดงออกมาก็คือยิ้ม และบางครั้งผู้ชนะเลิศแทนจะไม่แสดงให้เห็นเลยว่า มีความดีใจแม้แต่น้อย!

การจะเป็นคนเข้าสังคมเป็นนั้น ชาวอเมริกาจะต้องใช้ภาษามากกว่า ซึ่งขึ้นกับปัญหาจำนวนภาษาที่ใช้ ซึ่งในที่นี้ก็คือ คำพูด และการแสดงปฏิริยาโต้ตอบทางสังคมต่อกันและกัน ปาร์ตี้ที่เป็นทางการของชาวอเมริกัน จัดขึ้นเพื่อให้มีการพูดคุยกัน ในขณะที่ปาร์ตี้ของญี่ปุ่นมีขึ้นเพื่อกิน ดื่ม และร้องเพลง คนขับแท็กซี่อเมริกันมักจะช่างคุย แต่คนขับแท็กซี่ญี่ปุ่นมักจะมีชื่อเสียงทางด้านไม่ค่อยยอมพูดจาอะไร นอกจากนั้นตำราที่มีชื่อทางประวัติศาสตร์ของอเมริกาส่วนใหญ่ที่มีล่ามที่พูดจาคล่องเสียส่วนใหญ่ แต่เราจะพบคนประเภทดังกล่าวน้อยมากในญี่ปุ่น

ชาวอเมริกันจะรู้สึกวางใจอย่างมากกับการใช้คำพูด ตลอดจนการยิ้มตามมารยาทของสังคมในอันที่จะเชื่อมสัมพันธไมตรีระหว่างบุคคลและเพื่อการรวมตัวกัน อย่างเหนียวแน่นทางสังคม ความสำคัญของพฤติกรรมทางภาษาหรือกริยา ดูเหมือนจะสะท้อนให้เห็นความจริงที่ว่าการที่ใครถูกเรียกว่าเป็น "คนโกหก" นับว่าเป็นการดูถูกอย่างยิ่ง แต่ในภาษาญี่ปุ่น ถ้าคนพูด ออกมาว่า "โกหก" นั่นเป็นเพียงคำกล่าวที่บริสุทธิ์ใจไร้เดียงสาเพียงเพื่อจะพูดค้านว่า "คุณผิด" ดังนั้นการแสดงออกทางกิริยาหรือทางภาษาในญี่ปุ่นจึงไม่ค่อยได้รับเชื่อถือเท่าที่ควรเหมือนเช่นในสหรัฐอเมริกา

มนุษย์กับสถานการณ์

ความสัมพันธ์ของความแตกต่างทางด้านความเป็นเอกเทศของ "อัตตะ" นั้นแสดงให้เห็นความแตกต่างที่มักออกมาในรูปแบบที่นิยมการแสดงออกทางภาษาหรือกิริยามากกว่า ความเป็นเอกเทศของ "อัตตะ" ของชาวอเมริกันก่อให้เกิดความนิยมที่จะใช้สำนวนที่เน้นความเป็นมนุษย์ ในขณะที่ชาวญี่ปุ่นมักจะนิยมเน้นทางด้านสถานการณ์มากกว่า ในรูปแบบการใช้สำนวนที่เน้นด้านความเป็นมนุษย์นั้น ปรากฏการณ์ของโลกภายนอกจะถูกแสดงและสังเกตโดยมนุษย์ ในขณะที่การแสดงออกที่เน้นด้านสถานการณ์นั้น ปรากฏการณ์อย่างเดียวกันจะถูกแสดงออก โดยไม่เกี่ยวข้องใดๆ กับการสังเกตของมนุษย์เลย ในสำนวนภาษาญี่ปุ่น องค์ประกอบของมนุษย์จะถูกดึงให้อยู่หลังที่สุด เท่าที่จะทำได้เพียงแค่เป็นภูมิหลังตัวอย่างเทียบความหมายระหว่างภาษา

บทนำ

บทความนี้เป็นบทความที่เขียนขึ้นเพื่ออธิบายความแตกต่างทางพฤติกรรมการสื่อสารแบบใช้กิริยาหรือภาษา และแบบไม่ใช้กิริยาหรือภาษาของชาวญี่ปุ่นและอเมริกัน (ในประเทศสหรัฐอเมริกา) โดยวางพื้นฐานบนสมมติฐานที่แตกต่างกันทางด้านโครงสร้างบุคลิกภาพของทั้ง 2 ประเทศ ดังนั้นจึงย่อมมีข้อแตกต่างของปัจเจกบุคคลทางด้านพฤติกรรมการสื่อสาร ตลอดจนโครงสร้างทางบุคลิกภาพของแต่ละชาติ อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วแต่ละชาติต่างก็แสดงลักษณะพิเศษเฉพาะของตนออกมา

โอโตะยะ มิยะหิ (ค.ศ. 1969) กล่าวว่า โครงสร้างบุคลิกภาพโดยทั่วไปของปัจเจกบุคคลสามารถวิเคราะห์ได้เป็น 3 ชั้น ชั้นที่ 1 ได้แก่ นิสัยใจคอ ซึ่งกำหนดตั้งแต่ตอนเกิด ชั้นที่ 2 ได้แก่ อารมณ์ ซึ่งตัดสินตั้งแต่ตอนเป็นเด็ก และชั้นที่ 3 ซึ่งได้แก่ ลักษณะประจำชาติ ซึ่งจะถูกกำหนดโดยทางวัฒนธรรม โครงสร้างบุคลิกภาพที่จะพูดถึงนั้นจะประกอบกันเป็นผิว 3 ชั้น ในรูปลักษณะที่เป็นลูกบอลล์ โดยจะประกอบด้วยแกนกลางของ **"อัตตะ"** หรือ **"ตัวเอง"** และส่วนนอกจะเป็น **"ชั้นสังคม"** สำหรับของญี่ปุ่น ชั้นสังคมจะบางกว่าของชาวอเมริกัน และเปลือกของ "อัตตะ" จะบางกว่าของอเมริกัน ในขณะที่ชั้นสังคมและชั้นเปลือกของชาวอเมริกันจะหนากว่าของชาวญี่ปุ่น ความหนาของชั้นสังคมนี้จะชี้ให้เห็นดีกรีของการสมาคม ตลอดจนดีกรีในการแสดงออกของอัตตะ (*Barnlund, 1973*) ความหนาของเปลือกของอัตตะ แสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกเทศของอัตตะ และความไม่มั่นคงทางด้านความรู้สึก ยิ่งชั้นของเปลือกหนาเท่าไร ความเป็นเอกเทศและความไม่มั่นคงทางด้านความรู้สึกของอัตตะจะยิ่งน้อยลง

มันไม่ใช่ของง่าย ๆ ที่จะอธิบายว่า ทำไมจึงมีความแตกต่างของโครงสร้างบุคลิกภาพดังกล่าวข้างต้น ในทฤษฎีอันหนึ่งของ **หยิโระคะวะคิตะ** (*Jiro Kawakita ค.ศ. 1976*) เราได้ลงความเห็นเกี่ยวกับความแตกต่างของอารยธรรมก่อนเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ที่ประกอบกันขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมต่างกัน (*ซึ่งมีผลทำให้โครงสร้างทางพฤติกรรมต่างกัน*) สำหรับอารยธรรมของยุโรป ซึ่งเป็นรูปแบบดั้งเดิมของอเมริกันนั้นมีการรวมตัวกันขึ้นก่อนเป็นเวลานานก่อนอารยธรรมของยุคใหม่ ดังนั้นจึงเป็นระยะเวลาที่นานพอที่จะสร้างความเป็นเอกเทศของ "อัตตะ" ในขณะที่ช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ในญี่ปุ่นเป็นเพียงช่วงสั้น ๆ และเมื่อเร็ว ๆ นี้เอง จนกระทั่งว่า (*ประมาณปี ค.ศ. 1660–1860*) ประชาชนชาวญี่ปุ่นเข้าสู่อารยธรรมสมัยใหม่ในเมืองโดยที่ไม่มีเวลาเพียงพอในการพัฒนาความเป็นเอกเทศของตนอย่างเพียงพอ นอกนั้นก็มีอีกทฤษฎีหนึ่งโดย **ฮิโระยุคิ อะระคิ** (*Hiroyuki Araki 1973*) ซึ่งให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับ

ความแตกต่างของวัฒนธรรมยุโรปแบบแพส-โตรัล–นอร์มันดิก (*แบบเกลื่อนย้าย*) และวัฒนธรรมการปักหลักด้านการเกษตรกรรมแบบญี่ปุ่น

ความเป็นเอกเทศของอัตตะ

ความแตกต่างทางด้านพฤติกรรมทางภาษาหรือกิริยา สามารถที่จะอธิบายได้บนพื้นฐานของความแตกต่างจากความเป็นเอกเทศของอัตตะ พฤติกรรมทางสังคมของชาวอเมริกัน อาทิเช่น การตัดสินใจ และการฟอร์มความเห็นส่วนตัวของคนจะขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของแต่ละบุคคล และคนจะมีความมั่นคงมากหรือน้อยอยู่ที่ความเป็นปัจเจกบุคคลของตน ในขณะที่พฤติกรรมทางสังคมของชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่จะขึ้นกับคนอื่น นอกจากนั้น ความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่จะมีอิทธิพลอย่างง่ายดายต่อชาวญี่ปุ่น โดยอุดมการณ์การตัดสินใจของชาวญี่ปุ่นต้องเป็นเอกฉันท์ และการประเมินคุณค่าของชาวญี่ปุ่นก็ยังขึ้นกับปฏิกิริยาการโต้ตอบของคนอื่นที่มีต่อตนด้วย ดังนั้นมาตรฐานการประเมินทางด้านพฤติกรรมของชาวญี่ปุ่นจะอยู่ภายนอก ในขณะที่ชาวอเมริกันจะอยู่ภายใน

ชาวอเมริกันพยายามไต่เต้าไปสู่ความสำเร็จด้วยความพยายามของตน และพยายามขายตัวเองแทบทุกวิถีทางที่โอกาสจะอำนวยให้ แต่ชาวญี่ปุ่นมักจะไม่แสดงความทะเยอทะยานในการที่จะได้รับการเลื่อน *(ตำแหน่งหรือขั้น)* แต่จะ

รอคอยจนกว่าทางฝ่ายข้างบนหรือผู้ใหญ่จะให้สัญญาณ แต่ในขณะเดียวกัน ตนก็จะพยายามทำงานของตนอย่างดีที่สุด และซื่อสัตย์ต่อผู้ใหญ่หรือคนที่อาวุโสกว่า *(Chie Nakone 1972)* ในญี่ปุ่น คนที่พยายามไต่เต้าเพื่อความสำเร็จโดยการโยกย้าย *(เปลี่ยนที่ทำงาน)* หรือใช้วิถีทางต่าง ๆ มักจะไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

เปลือกของ "อัตตะ"

*ความหนา*ของเปลือกของ "อัตตะ" จะเกี่ยวพันกับความเป็นเอกเทศของ "อัตตะ" ซึ่งทั้ง 2 อย่างเน้นสิ่งเดียวกันเพียงแต่มองจากคนละ

มุม ความนึกคิดเกี่ยวกับเปลือกดังกล่าวนี้จะมีประโยชน์ก็ต่อเมื่อเราพิจารณาเทียบมันกับความแตกต่างทางพฤติกรรมการสื่อสาร

ชาวอเมริกันนิยมใช้สำนวนกิริยาหรือภาษาที่รุนแรงกว่า แม้แต่ผู้หญิงที่มีท่าทางเป็นสุภาพสตรี ก็ยังอาจจะพูดว่า "ข้าจะยิงหัวมันให้กระจุย" ในขณะที่ทางฝ่ายญี่ปุ่นจะไม่กล้าที่จะใช้สำนวนคล้ายคลึงดังกล่าวนี้ ในขณะที่ภาษาอังกฤษจะเต็มไปด้วยคำหยาบคายและคำผรุสวาท ในภาษาญี่ปุ่นแทบจะกล่าวได้ว่ามีคำดังกล่าวหรือสำนวนดังกล่าวน้อยมาก เหตุผลดังกล่าวนี้เราทราบได้จากความแตกต่างทางด้านความหนาของเปลือกของทั้ง 2 ชาติ ชาวญี่ปุ่นซึ่งมีเปลือกของ "อัตตะ" บางกว่ามักจะได้รับการกระทบกระเทือนอย่างง่ายดายจากคำพูดรุนแรง ดังนั้นคนจึงต้องมีความระมัดระวังอย่างมากในการใช้สำนวนกิริยาต่าง ๆ เพื่อมิให้กระทบกระเทือนความรู้สึกของคนอื่น ในภาษาอังกฤษ คำสั่งตรง ๆ ประเภท *"ทำ"* หรือ *"มานี่"* ใช้ทั่วไปในสถานการณ์ธรรมดา แต่ในภาษาญี่ปุ่นคำสั่งโดยตรงในภาษาญี่ปุ่นจะใช้ได้กับเฉพาะเพื่อนผู้ชายที่สนิทกันเท่านั้น หรือกับคนที่มีตำแหน่งทางสังคมที่ต่ำและกับสัตว์ หญิงสาวจะไม่ใช้คำสั่งโดยตรงแม้แต่กับสัตว์เลี้ยงตน แทนที่จะใช้คำสั่งตรง ๆ ชาวญี่ปุ่นมีแนวโน้มที่จะใช้รูปแบบอื่น ๆ ที่ออกมาในรูปคำสั่งทางอ้อมแทน

ในญี่ปุ่น หนังสือรีวิวจะถูกเขียนอย่างระมัดระวัง การวิพากษ์วิจารณ์อะไรอย่างตรงไปตรงมาเป็นสิ่ง*ต้องห้าม* หรือ*ตาบู* นักเขียนที่ถูกวิจารณ์อย่างตรงไปตรงมามักจะเกิดความรู้สึกไปว่าการกล่าววิจารณ์ดังกล่าวจะสมเหตุสมผลเพียงไรก็ตาม ดังนั้นการวิพากษ์วิจารณ์จึงมักจะผสมปนเปในบรรทัดของการกล่าวชมเชยผู้เขียน

ชั้นของสังคม

จากความคิดเห็นของชาวญี่ปุ่น ชาวอเมริกันมักจะสังคมเก่งกว่า สุภาพกว่าและใจกว้างกว่า ชาวอเมริกันใช้เวลาสั้นกว่าชาวญี่ปุ่นในการที่จะผูกมิตรกับคนอื่น ดังเหตุการณ์ตอนหนึ่ง บนเครื่องบินจากโตเกียวไปซานฟรานซิสโก ภรรยาของผู้เขียนได้เริ่มสนทนากับหญิงชาวอเมริกันคนหนึ่ง ในช่วงระยะเวลาไม่ถึง 10 นาที ในขณะที่เครื่องบินยังไม่ทันจะบิน หญิงอเมริกันผู้นั้นก็บอกกับภรรยาผู้เขียนว่า หล่อนมีลูกแฝดซึ่งเกิดมาหูหนวกและเป็นใบ้ ถ้าเกิดทั้งสองคนเป็นชาวญี่ปุ่นละก็ ทั้งสองคงจะไม่คุยกันถึงเรื่องส่วนตัวขนาดนี้

ชาวญี่ปุ่นมักไม่ค่อยจะเป็นกันเองกับคนแปลกหน้าและคนนอกกลุ่ม แต่จะใจดีและมีน้ำใจต่อคนที่รู้จัก และสมาชิกในกลุ่ม ที่เป็นลักษณะที่ปรากฏออกมาจากการที่มีชั้นสังคมที่มอบบาง และในขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นแนวโน้มที่มีต่อกลุ่ม

ความหนาของชั้นสังคมก็เกี่ยวเนื่องกับดีกรีของการแสดงออกของอัตตะด้วย ชาวอเมริกันแสดงความรู้สึกของตนได้อย่างอิสระมากกว่าชาวญี่ปุ่น โดยเฉพาะการแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง

และญี่ปุ่นภาษาอังกฤษดังต่อไปนี้จะทำให้ที่กล่าวมาข้างบนชัดเจนยิ่งขึ้น

1. *ฉันเห็นนก* (ภาษาอังกฤษ)
   นก = (มันเป็นนก) (ภาษาญี่ปุ่น)
2. *ฉันมี* ทรายในรองเท้า*ของฉัน*
   ทรายเข้ารองเท้า
3. *ฉันทำ*กระดุม*หาย*หนึ่งเม็ด
   กระดุมหลุด
4. *คุณได้รับ* โปสการ์ด *ของผม* หรือเปล่า?
   โปสการ์ดมาถึงแล้วหรือ?
5. *เราต่างมา*ถึงข้อสรุป
   ข้อสรุปออกมาแล้ว

ความแตกต่างที่เน้นด้านมนุษย์ และด้านสถานการณ์ ยังเห็นได้ชัดทางด้านการใช้คำเรียก ชาวอเมริกันจะพยายามใช้ชื่อส่วนตัวของคนให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ส่วนชาวญี่ปุ่นจะใช้น้อยกว่า และนิยมใช้ชื่อบทบาททางสังคม ซึ่งถูกกำหนดโดยทางสถานการณ์ของฝ่ายตรงข้ามมากกว่า ดังนั้น คน ๆ หนึ่งอาจเป็นที่รู้จักในนาม อาจารย์ ลูกค้า มาสเตอร์ และประธาน หรือประธานาธิบดีสุดแล้วแต่สถานการณ์นั้น ๆ การใช้คำแสดงความเคารพจะถูกควบคุมโดยบทบาทความสัมพันธ์ในแต่ละสถานการณ์

การให้น้ำหนักของชาวอเมริกันต่อปัจเจกบุคคล มักจะสะท้อนในระบบการให้ชื่อ *เฮอร์-วิเกน* มักจะเป็นชื่อของชายหนุ่ม หรือหญิงสาวในอเมริกา ส่วนในญี่ปุ่น*ใต้ฝุ่น*จะมีชื่อเป็นนัมเบอร์ ชื่อตึกส่วนใหญ่ของอเมริกาจะเป็นชื่อของคน ในขณะที่ตึกในญี่ปุ่นจะเป็นชื่อนัมเบอร์เป็นส่วนมาก ชื่อถนนต่าง ๆ ในอเมริกาส่วนใหญ่จะเป็นชื่อคน แต่ในญี่ปุ่นจะเป็นชื่อของสถานที่

ความเกี่ยวพันของการสื่อสารที่ไม่ใช้ภาษา (หรือกิริยา)

ความบอบบางของชั้นสังคมของญี่ปุ่น และการขาดความสามารถในการเข้าสังคมเป็นตัวอย่างที่เห็นชัด จากการขาดพฤติกรรมการสัมผัสในด้านการสนทนา ยกตัวอย่างเช่นผู้เขียนเห็นนักเรียนสาวคนหนึ่งเดินไปหาอาจารย์ชาวอเมริกัน พร้อมกับจับแขนในขณะที่ถามคำถาม เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ จะไม่มีทางเกิดขึ้นในญี่ปุ่น เหตุการณ์อีกอันหนึ่งก็คือ ชาวญี่ปุ่นจะมีการเว้นช่องว่างส่วนบุคคลของกันและกันไว้เวลาสนทนา ทั้งนี้เพราะว่าชาวญี่ปุ่น 2 คน จำต้องอยู่ห่างกันในระยะพอสมควรเพื่อว่าหัวจะได้ไม่ชนกันเวลากล่าวคำร่ำลา นอกจากนั้น การไม่ค่อยแสดงออกทางสีหน้าและท่าทางของชาวญี่ปุ่นยังมีความสัมพันธ์โดยตรงกับคุณค่าทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น และวัฒนธรรมของ "อัตตะ" ดังนั้น เราจึงอาจคาดได้ว่า แม้ว่า ประเทศญี่ปุ่นจะมีความนิยมต่างประเทศอย่างมากก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นก็คงมีไม่มาก และคงเปลี่ยนไปเพียงทีละน้อยเท่านั้น